

بررسی اهمیت مدیریت کلاس درس در دانش آموزان دوره ابتدایی

فاطمه فغان پور کنبی، آزاده فغان پور کنبی

۱- دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه تهران شمال

۲- کارشناسی ارشد زیست شناسی کرایش آلودگی دریا دانشگاه علوم و تحقیقات تهران

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی اهمیت مدیریت کلاس درس در دانش آموزان دوره ابتدایی می باشد. کلاس درس محور اصلی تعلیم و تربیت است که در آن معلم دلسوزانه فعالیت می کند تا در فراگیران ایجاد یادگیری کند. در این مسیر، مهم ترین کار، توانایی مدیریت و اداره ی کلاس، ایجاد رفتار مطلوب و پرهیز از وقوع رفتارهای نامطلوب است. بر این اساس مدیریت کلاس اولین سطح مدیریت آموزشی است که در شکل دادن به ساختار آموزش و فرآیند تدریس و ساخت شخصیت و روند ذهنی، عاطفی، آموزشی و تربیتی دانش آموزان نقش اساسی دارد. امروزه، از مهم ترین چالش های یک معلم در کلاس، ارتباط مؤثر و صحیح با فراگیران است از طرف دیگر ارتباط معنا دار، کلید اجرای موفقیت آمیز بسیاری از شیوه های مدیریت در کلاس می باشد. ارتباط عامل اصلی یادگیری است که شاخص های متعددی را در بر می گیرد. اهمیت ارتباط در کلاس درس آنقدر زیاد است که بعضی از صاحب نظران معتقدند ارتباط و اداره و کنترل یک کلاس درس لازم و ملزوم یکدیگرند. در برقراری ارتباط با دانش آموزان در کلاس، معلم با موانع و عوامل زیادی روبروست. که آگاهی و تسلط معلم بر این موارد و مهارت های ارتباطی در جهت تحقق اهداف آموزشی امری اجتناب ناپذیر است.

کلید واژه ها: مدیریت کلاس، دانش آموزان، دوره ابتدایی

مقدمه

انسان از بدایع عالم خلقت است و تحقق کمال و انسان شدن وی منوط به تعلیم و تربیت، رهبری و هدایت است. از بدایع بشری هنر اداره کردن و هنر آموختن و ساختن است و بنابراین، این دو از دشوارترین، حساس ترین و پرمهمترین کارهای آدمی است. علوم انسانی وجوه مختلف روابط انسانی را بررسی میکند و به قانونمندی هایی دست می یابد. در این بین تعلیم و تربیت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا موضوع تعلیم و تربیت «انسان» است و معلم، مجری و کارگزار اصلی تعلیم و تربیت است. آموزش و پرورش یکی از نهادهای اصلی جامعه است که تعلیم و تربیت و ساختن انسان مطلوب و مؤثر را در جامعه به عهده دارد. برای پرورش افراد مطلوب، نیاز به یک نظام آموزشی کار آمد است که اجزاء و عناصر آن اعم از مواد درسی، دانش آموز، معلم، وسایل آموزشی، فضا و غیره با یکدیگر ارتباط متقابل دارند تا اهداف مورد انتظار تحقق یابد (۱). از طرف دیگر، تدریس و آموزش از نظر ماهیت یک نظام ارتباطی متقابل است و مدرسه به سان گروه پویایی، درصدد آماده کردن افراد برای ورود به جامعه در سطح بسیار گسترده تری است. (۲). کلاس درس نیز به عنوان یک گروه کوچک اجتماعی و کوچک ترین خرده سیستم اجتماعی در نظام آموزشی دارای خصوصیات و ویژگی های منحصر به فردی است که آن را از سایر سازمان ها و نهادهای اجتماعی متمایز می کند. این خرده سیستم بدنال تحقق اهداف آموزشی - تربیتی است، از این رو نیاز به مدیریت دارد. با این تفاوت که در کلاس درس بیش از سایر سازمان های اجتماعی و رسمی کارکردهای مدیریت در هم تنیده است و براحتی از هم قابل تفکیک نیست. ارتباط امری اکتسابی است که مهم ترین مکان برای کسب آن کلاس درس است. (۳) ارتباط نیز، عامل اصلی یادگیری است. از آنجایی که بیشتر یادگیریها و آموزشهای کلاسی از طریق تعامل صورت میگیرد و معلم با یک شاگرد یا شاگردان متعدد ارتباطی رد و بدل می کند یا دانش آموزان ارتباطاتی با معلم یا دانشآموزان دیگر رد و بدل میکنند بر این اساس تعامل در کلاس نه فقط در خدمت رسیدن به هدف های آموزشی است، بلکه به عنوان مکانیسمی عمل میکند که از طریق آن معلم و شاگردان هدفهای شخصی و اجتماعی خود را تشخیص میدهند. تعامل نوع اصلی فعالیت در کلاس است و بخش عمده وقت کلاس در تعامل صرف میشود معلمان در کلاس خود سبکی دارند که این سبک نقش بنیانی در درک، تفهیم، انگیزه، کار، موفقیت یا عدم موفقیت دانش آموزان دارد. سبک و روش معلم در کلاس، سبب علاقمندی یا تنفر دانش آموز از درس، کلاس و مدرسه می شود و تجربیات شیرین یا تلخی را برای ارتباطات بین فردی و اجتماعی بعدی او به وجود میآورد. برخوردهای درون کلاس، سبب شکل گیری و استحکام شخصیت دانش آموزان می شود و او یاد میگیرد که چگونه در بین دیگران و در جامعه زندگی کند. (۴) از طرفی پیشرفت تحصیلی از مهم ترین نتایج و فرآورده های نظام آموزشی هم برای فرد و هم جامعه بشمار میرود. امروزه افت تحصیلی یکی از نگرانیهای خانوادهها و دست اندرکاران تعلیم و تربیت است. از جمله موضوعات مورد علاقه صاحب نظران علوم تربیتی یافتن شرایط و امکانات لازم و مؤثر در جهت تحصیل موفق و پیشرفت تحصیلی است. بر پایه نظر بیشتر معلمان، اگر مدیریت کلاس به خوبی انجام نگیرد، حتی اگر آن ها به خوبی از مهارت های تدریس برخوردار باشند بازهم برقراری ارتباط در جریان تدریس مختل می شود و آنان قادر به آموزش و دانش آموزان نیز قادر به یادگیری نخواهند بود و معلمان از این امر بیمناک هستند. (۵) عدم مدیریت صحیح کلاس موجب اختلال در یادگیری کلیه دانش آموزان می شود و دانش آموزان زمان بیشتری را برای یادگیری از دست می دهند به گونه ای که معلمان بیش از ۵۰ درصد زمان کلاس خود را صرف مدیریت رفتار دانش آموزان و کنترل کلاس می کنند (۶). بنابراین معلم بخشی از سیستم اجتماعی کلاس درس است که وظیفه او اداره و کنترل کلاس، ایجاد نظم و انضباط، آموزش اثربخش و ارزشیابی از پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است که با مجموعه قابل پیش بینی و آگاهانه از قوانین، دستورالعمل ها و برنامه های مشخص در کلاس، نیل به موفقیت را آسان و زندگی و تلاش را در کلاس به حرکت در می آورد و از این طریق باعث عدم بروز مشکلات رفتاری دانش آموزان می شود

از این رو هدف کلی از تهیه این مقاله نیز، ” بررسی مدیریت کلاس درس و برقراری مهارت های ارتباطی در دانش آموزان دوره ابتدایی ” می باشد.

اهمیت مدیریت کلاس و ارتباط با دانش آموز

آموزش مؤثر یکی از مهم‌ترین موضوع‌های روانشناسی تربیتی است. بسیاری از مطالعات تمایل دارند که عوامل مرتبط با آموزش مؤثر را مشخص می‌نماید. این عوامل می‌تواند در زمینه‌های بسیاری یافت شوند. اما مطالعات متعدد پیشنهاد می‌کنند که اقدامات معلم در کلاس درس در مقایسه با هر آنچه مسئولان مدرسه و آموزش انجام می‌دهند مهم‌تر است. رویکردهای گوناگونی به نقش معلم در ارتباط با آموزش و یادگیری مؤثر وجود دارد. برخی به شخصیت معلم توجه می‌کنند و دیگران بر نقش‌ها و شایستگی‌های معلم تأکید دارند. به تازگی بسیاری از نویسندگان با مفهوم مدیریت کلاس درس سروکار دارند که در برگرفته تمام این جنبه‌ها است و آن براساس رفتار واقعی معلم در کلاس درس است. زندگی انسان‌ها بیش از پیش به یکدیگر مربوط شده است و این امر لزوم برقراری روابط انسانی مطلوب با دیگران و آموزش آن را بیشتر کرده است. کم رنگ شدن مرزهای سیاسی، فرو ریختن حصارهای فرهنگی، بسط بزرگ راه‌های اطلاعاتی، تبلیغات متنوع و جاذب دانش آموز، تغییرات سریع اجتماعی و اقتصادی، تغییر پایگاه و نقش‌های پدران و مادران، وجود بحران‌های روانی، ... مدرسه و معلم ما را با نگرانی‌های عمیقی روبرو کرده است. ارتباط انسانی سالم و مؤثر منشأ فرهنگ و زمینه ساز حرکت و ارتقای انسانی است. فقدان یا ضعف ارتباط مؤثر مانعی در راه هر نوع تعالی اجتماعی است. کاستی در ارتباط انسانی او را در معرض بسیاری از آسیب‌های اجتماعی قرار می‌دهد. (۷).

هر سازمانی از جمله آموزش و پرورش، نیاز به هماهنگی، برنامه ریزی و رهبری عملیات اعضای خود دارد تا در نتیجه این هماهنگی به اهداف خود دست یابد. و این هماهنگی جز در سایه ارتباط انسانی مؤثر میسر نخواهد شد. وسایل انضباطی کودکان اغلب در اثر کنش نادرست و الگوهای سازمانی و مدیریتی حاصل می‌شود. دانش آموزان به عنوان اعضا باید بدانند جامعه‌ای که در آن بسر می‌برند چگونه است و چگونه می‌توانند، نقش خود را به نحو احسن ایفا نمایند. (۸).

محققان با مراجعه به منابع معتبر، تحقیقات و پژوهش‌های انجام شده، مراجع اطلاعاتی داخلی و خارجی در حوزه مدیریت آموزشی، روان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی در صدد پاسخگویی به پرسش‌های زیر می‌باشند:

الف) منظور از "مدیریت کلاس" و "ارتباط با دانش آموز" چیست؟

ب) عوامل و موانع برقراری ارتباط با دانش آموز در مدیریت‌های آموزشی کلاس کدام است؟

ج) کارکردهای اساسی "شیوه‌های مدیریت کلاس" در زمینه ارتباط با دانش آموز چیست؟

د) معلم به عنوان مدیر کلاس جهت توسعه ارتباط با دانش آموز چه وظایفی بر عهده دارد؟

الف) منظور از "مدیریت کلاس" و "ارتباط با دانش آموز" چیست؟

تعاریف مدیریت از کلاس درس با توجه به نگرش صاحب نظران متعدد است ولی می‌توان همه تعاریف را به دو مقوله طبقه بندی کرد. بخش عمده‌ای از تعاریف، مدیریت کلاس درس را مترادف با "کنترل و انضباط" و یا "طراحی و سازماندهی" کلاس درس در نظر گرفته‌اند. در این دیدگاه تدریس و آموزش برجسته‌تر از مدیریت کلاس می‌باشد دیدگاه دوم، کلاس درس بعنوان یک نظام اجتماعی است که شامل همه فعالیت‌های معلم در کلاس درس می‌شود. این دیدگاه مدیریت کلاس درس را شامل سه مرحله، مقدمات (طراحی و سازماندهی)، اجرا (رهبری، هماهنگی، کنترل، آموزش) و ارزشیابی می‌داند. این دیدگاه زمینه پویایی، توصیف، تحلیل و تبیین کلاس درس و فعالیت‌های معلم را فراهم می‌کند. (۹).

به طور خلاصه مدیریت کلاس درس به مفهوم "ایجاد شرایط لازم برای تحقق یادگیری است". (اسکریونر، ۱۹۹۴) معلمان در کلاس درس با چالش‌های مهمی روبرو هستند از جمله: ایجاد انگیزه برای همه دانش آموزان، انجام کارهای گروهی، نظارت بر رفتار دانش آموزان، نظارت بر پیشرفت یکایک دانش آموزان که مدیریت صحیح کلاس می‌تواند توانایی معلم را دو برابر تقویت کند. بطوریکه مدیریت مناسب کلاس مبتنی بر شیوه دانش آموز محوری و ارتباطی هوشمندانه و عاطفی با فراگیر، موجب تحقق نظم، تقویت انگیزه‌های درونی برای انجام هرچه بهتر فعالیت‌های مرتبط با یادگیری می‌شود.

از طرف دیگر محیط کلاس آکنده از معنایی، روابط و پیام هاست. ارتباط فرایندی پویا و در جریان است که بر دانش و آگاهی های قبلی طرفین مبتنی است. مهم ترین کانال های ارتباط، کلامی و غیر کلامی است که از چهار عنصر اصلی ارتباط فرستنده، پیام، کانال و گیرنده تشکیل شده است.

اکثر تعاملات با دیگران مستلزم استفاده از زبان است و هیچ یک از دیگر نظام های ارتباطی ویژگی های زبان را ندارد. اولین گام در هر رویارویی اجتماعی و یکی از مهم ترین استفاده های زبان در تعامل خطاب کردن طرف مقابل می باشد. هم چنین نحوه استفاده ما از شکل های زبانی از قبیل ضمائر شخصی و شکل های خطاب در یک محاوره متأثر از عرف های فرهنگی می باشند.

پیام های کلامی تنها بخش کوچکی از ارتباط میان فردی را تشکیل می دهند و این پیام ها معمولاً با نظم غنی از علائم غیر کلامی همراه اند که پیام کلامی را حمایت، اصلاح یا حتی کاملاً عوض می کنند. محیط کلاس محیط کاملاً پیچیده ای از انواع پیام های کلامی و غیر کلامی است چون سر و صدا، نگاه خیره، لبخند، ژست و تغییرات، لمس کردن، وضع اندام، کلمات، جملات، اشاره. (۱۰).

از تکنیک های مدیریت مؤثر معلم در کلاس درس، حرف زدن در درجه اول اهمیت قرار دارد. وی با یک محیط کلامی سر و کار دارد. معلم باید با مهارت خوب حرف زدن و خوب گوش دادن آشنایی کامل داشته باشد. در این صورت قادر خواهد بود به احساسات، اطلاعات و عواطف دانش آموزان خود پی ببرد. گوش دادن دارای موانع می باشد از جمله انتقال ذهن، موانع عاطفی، انتقال شباهت و تفکر دو ارزشی، که معلم می تواند، استفاده از شیوه های مناسب مدیریت کلاس و ارتباطی صحیح در آغاز سال تحصیلی، حس پیش بینی و نظم را در دانش آموزان رشد بدهد و آنها در انجام کارهای روزانه آماده تر باشند. محیط کلاس، محیط منطقی، آرام، امن و تشکیلاتی شده که فشار روانی در آن کاهش می یابد و معلم و دانش آموز جهت تحقق ضرورت های کاری خود در مدرسه با هم همکاری می کنند.

ب) عوامل و موانع بر قراری ارتباط با دانش آموز در مدیریت کلاس کدام است؟

کلاس درس به عنوان یک سازمان، شبکه پیچیده ای از ارتباطات و هماهنگی فعالیت هایی که تبادل اطلاعات میان واحدهای گوناگون و متعدد آن مستلزم پیش بینی و تدارک طرق و وسایل ارتباطی مؤثر است زیرا سازمان بدون ارتباطات هرگز قادر به ادامه حیات نیست، اگر ارتباطات مؤثر و سالم وجود نداشته باشد. تصمیم گیری فرد معلم به شدت با مشکل روبرو خواهد شد و اداره و کنترل کلاس میسر نخواهد بود.

از ملاک های مختلف ارتباطات را می توان به انواع متعدد تقسیم کرد: ارتباطات رسمی - غیر رسمی، یک جانبه - دو جانبه، نزولی - صعودی، افقی - عمودی، کلامی - غیر کلامی، آشکار - پنهان و شفاهی - کتبی. (با استفاده از: سرمد، ۱۳۸۰) متخصصان علم ارتباط شناسی بر این باورند که فرایند ارتباط از ساده ترین تا پیچیده ترین حالت نوسان دارد و حداقل از سه عنصر فرستنده پیام، پیام و گیرنده پیام تشکیل شده است. فرستنده پیام یا منبع، مطلب مورد نظر را با بیانی که برای گیرنده پیام قابل فهم باشد در می آید (رمز گردانی) و آن را به کمک وسیله ای به مخاطب ارسال می کند. در کلاس درس بیان قابل فهم معلم برای دانش آموزان همان رمز گردانی است و وسیله انتقال آن نیز زبان معلم است. گیرنده پیام، پس از دریافت، آن را کشف رمز می کند، یا مجدداً رمز گردانی کرده و واکنش خود را به فرستنده پیام منعکس می کند (باز خورد) که سؤال و جواب متعدد بین معلم و دانش آموز نمونه ای از آن می باشد. (۱۱).

در یک محیط آموزشی چون کلاس درس عوامل متعددی در زمینه ارتباط موفق نقش دارند که به برخی از آن ها اشاره می شود:

- پیام (معنی) در بهترین شکل خود ارسال و دریافت شود.

- ایجاد جو اعتماد متقابل و آرامش که جریان ارتباط را بهتر و سریع تر می کند.

- آگاهی معلم بر تفاوت تجارب، مهارت ها، توانایی ها، نگرش و تفاوت های شخصیتی فرا گیران.

- آگاهی معلم بر این که نیازها، تمایلات، علایق، پایگاه اجتماعی ... در ارتباطات نقش تعیین کننده ای دارد.

- آگاهی معلم بر تأثیر زبان بر ایجاد ارتباط.
- آگاهی معلم بر تفاوت ماهیت و طرق ادراک فراگیران که نقش بسیار مهمی در ارتباطات دارد. زیرا بخش عمده ای از رفتار (کنش و واکنش ها) افراد به ادراکات آنها باز می گردد.
- نوع مدیریت، رهبری، ادراک، تجارب، مهارت، نیاز و تمایلات معلم بعنوان فرستنده پیام.
- عوامل متعددی در برقراری ارتباط صحیح در یک کلاس درس مانع ایجاد می کنند بطور نمونه:
- تفاوت های زبان، لهجه، و تعصبات و پیش داوری ها
- جاذب نبودن پیام و معنی برای مخاطبان
- تسلط ضعیف یکی از طرفین در پردازش و تجزیه و تحلیل مطالب
- نبود یا کمبود انگیزه جهت تداوم پیام
- نقش گروههای غیر رسمی، وحشت، ترس، احساس ناامنی و هیجانات در محیط کلاس

ج) کارکردهای اساسی مدیریت کلاس در زمینه ارتباط با دانش آموز چیست؟

سازمان های رسمی به عنوان نوعی سیستم اجتماعی مستلزم مدیریت و رهبری اثر بخش برای تحقق اهداف رسمی می باشند صاحب نظران علم مدیریت و سازمان برای مدیریت و رهبری این سازمان ها، کارکردهایی را عنوان کرده اند. اکثریت بر کارکردهای اساسی مدیریت کلاس: طراحی و سازماندهی کلاس درس، رهبری کلاس درس، نظارت و کنترل کلاس درس و ارزشیابی اتفاق نظر دارند.

طراحی و سازماندهی کلاس درس:

برای انجام دادن هر فعالیتی طرح، نقشه یا مدلی لازم است تا اهداف، فعالیت ها، مراحل و توالی آنها مشخص و نظم و انضباط بر آن فرایند حاکم گردد «معلمان برای تدوین یک برنامه مناسب باید زمینه طراحی آموزشی، اجرای برنامه ی تدوین شده و کنترل و ارزشیابی آموخته ها، توانایی و مهارت های لازم را داشته باشند، و حرفه ای بودن شغل معلمی بستگی به چگونگی انجام این تواناییها دارد. (۱۳) منظور از طراحی تدریس تعیین فعالیت های معلم و شاگرد به صورت گام به گام برای جلسات کلاس درس است. در طراحی محتوای یک ماده درسی بر اساس اهداف برای یک سال یا ماه یا هفته یا هر ساعت کلاسی مراحل مناسب، تقسیم و وسایل و امکانات و فعالیت های لازم پیش بینی می گردد.

فعالیت های کلاس درس اغلب محدود است ولی می توان آنها را با تنوع بیشتر و با کیفیت متفاوتی انجام داد

رهبری کلاس درس:

معلم در نقش رهبر کلاس درس مسئول هدایت و تدوین برنامه هایی برای یکسال تحصیلی است که مطمئن شود که دانش آموزان ملاک ها و معیارهای ناحیه یا منطقه آموزش و پرورش و اهداف تدوین شده در رابطه با بهبود مدرسه را درک و درصدد تحقق آنها هستند. رهبری معلم در کلاس درس با مؤلفه هایی چون الگو سازی، نفوذ بر زیر دستان، آموزش غیر مستقیم، تقویت عزت نفس، روابط باز و منطقی، مربی گری و پرورش دادن، کمک به دانش آموزان القای موفقیت و امید دادن مشخص می شود.

نگرش معلم به ماهیت کلاس درس، موضوع و محتوای درس و ماهیت دانش آموزان بر چگونگی رفتار او تأثیر دارد. بعضی از معلمان کلاس درس را یک سازمان رسمی و غیر قابل انعطاف تلقی می کنند، قوانین باید دقیق رعایت شود، مطالب انتقال یابد، معلمان با نگرش کلاسیک بر موضوع های درس تأکید می کنند. در مقابل برخی معلمان کلاس درس را یک سازمان اجتماعی، قابل انعطاف در نظر می گیرند و جهت رسیدن به اهداف با دانش آموزان رابطه ای دوستانه و صمیمانه برقرار می کنند. چنین معلمانی با نگرش روابط انسانی بر رشد دانش آموز بیشتر تأکید دارد.

رهبری اثر بخش در کلاس درس تحت تأثیر عوامل مختلفی چون شرایط فرهنگی اجتماعی، نگرش های معلم به انسان، ساختار کلاس، ماهیت تعلیم و تربیت، سطح دانش، آگاهی ها و مهارت های شغلی معلمی، سطح انگیزش دانش آموزان و هدف های آموزشی است. تأثیر متقابل این عوامل معلم را به سبک رهبری خاصی سوق می دهد. به طور کلی سبک های

رهبری را در کلاس درس می توان به سه شیوه آمرانه، مشورتی و عدم مداخله تقسیم کرد. معلم مستبد، شخصی است که دوست دارد بدون استفاده از مهارت های مدیریت، کنترل کاملی بر کارها داشته باشد و تصمیم او تنها تصمیم با اهمیت در کلاس است. در سبک رهبری متعادل، معلم محدودیت ها را در نظر گرفته و انتظارات به وضوح به دانش آموزان تفهیم می شود و به خوبی کارهای روزانه و شیوه های آموزش جریان بیدار می کند تا کلاس درس منظمی بوجود آید. این سبک دانش آموز مدار است.

نظارت و کنترل کلاس درس:

مفهوم کنترل بر کلاس درس غالباً معنای ضمنی نا مطلوبی دارد چون به نظر می رسد که اعمال کنترل یا نظارت، آزادی عمل فردی را تهدید می کند. ولی واقعیت اجتماعی این است که هر فعالیت گروهی، اجتماعی و سازمانی مستلزم نوعی کنترل یا نظارت است تا از این طریق فعالیت ها و روش های انجام امور بهبود یافته و تحقق اهداف آموزشی سرعت یابد. معلمان می توانند از هر دو نوع فعالیت استفاده کنند ولی معلمانی که از فعالیت های باز دارنده (تدوین مقررات و استفاده از رفتارهای خاص) استفاده می کنند، اثر بخش تر است، به این ترتیب کارهای روزمره ی کلاس که معلم به منظور پیشگیری از اختلالات رفتاری و تصحیح مشکلات رفتاری انجام می دهد تا تسلط مناسب بر کلاس را پیدا کند کنترل یا انضباط نامیده می شود. توانایی ایجاد ارتباط اثر بخش با دانش آموزان، نگهداری فعالیت های کلاس در یک حالت زنده، فعال و شاداب، آگاهی دادن دانش آموزان نسبت به مسئولیت شان در انجام تکالیف و یادگیری مطالب، ایجاد تنوع در فعالیت های کلاس بسیار مؤثر است

نظارت و کنترل کیفی کلاس:

بررسی ها نشان می دهد اگر محدودیت های یادگیری کاهش یابد دانش آموزان برای یادگیری دارای انگیزش درونی بیشتری می شوند. به طور کلی از نظر کیفی نقش معلم در کلاس درس تسهیل نمودن و کمک نمودن به رفع موانع و محدودیت ها و ایجاد انگیزش در دانش آموزان است. آگاهی معلمان از شیوه های کنترل به ویژه کنترل درونی جهت دستیابی به کلاس درس کیفی بسیار سودمند است.

ارزشیابی از دیگر کارکردهای اساسی مدیریت کلاس می باشد:

ارزشیابی بعنوان حلقه ی اتصال کلیه ی عوامل یک برنامه ی آموزشی است. ارزشیابی های کلاس درس چند بعدی است و علاوه بر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، ارزشیابی از شیوه ی مدیریت، شیوه ی تدریس و شیوه ی نظارت و کنترل را نیز در بر می گیرد. این ارزشیابی ها می توانند در خدمت آموزش و بهبود کلاس درس قرار گیرند.

از میان ارزشیابی های کلاس، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی اساسی ترین نوع ارزشیابی است که با توجه به نحوه ی جمع آوری اطلاعات به دو دسته سنتی، جدید (مستمر و پایانی) تقسیم می شوند. ارزشیابی های مستمر که مبتنی بر مدیریت کیفی هستند دارای ویژگی هایی چون، توجه به سه حوزه ی یادگیری (شناختی، عاطفی، عملکردی) است در این نوع کلاس ها، بیشتر مهارت های حل مسأله، تفکر انتقادی، مهارت های اجتماعی و ارتباطی آموزش و ارزشیابی را شامل می شود و از رویکردهای جدید سنجش و ارزشیابی مانند روش پروژه ای، پوشه کار و آزمون های عملکردی استفاده به عمل می آید بهبود فرایند یاد دهی - یادگیری با سنجش های مناسب کلاس در طول آموزش و تدریس امکان پذیر است. در درجه ی اول معلمان باید نگرش خود را نسبت به ارزشیابی ها تغییر دهند، سنجش های کلاسی منابع مهم اطلاعات در خدمت معلم است که به کمک آن می توان وضعیت خود و دانش آموز را مورد بررسی و تحلیل قرار دهد.

د) معلم به عنوان مدیر کلاس جهت تقویت ارتباطات در کلاس چه وظایفی بر عهده دارد؟

کلاس درس محیط اجتماعی است و تلفیقی از ضرورت های مدیریت معلم در کلاس و ضرورت های مدیریت گروه و یادگیری برای رشد می باشد. معلمان بدلیل الزامات و تعهدات باید بتوانند انتظارات والدین و جامعه را با موفقیت بر آورده سازند. بر اساس موضوع اصلی مدیریت کار آمد گروهی از دانش آموزان تحت مسئولیت آنها در کلاس است از این رو از معلم انتظار می رود از برنامه آموزشی تبعیت کند، دانش آموزان را در فواصل روزانه راهنمایی کند، موضوعات مشخصی را در زمان های ویژه

تدریس نماید، دانش آموزان را در قالب گروه های کوچک بعنوان کانون یادگیری هدایت کند. هر چند این ضرورت ها وظایف کوچک تر دیگری را در بر می گیرد.

مدارس نهادهایی هستند که از نیروهای متعدد اجتماعی، آموزشی و سیاسی تأثیر می پذیرند. دانش آموزان و معلمان نیز در مرکز فرایند آموزشی قرار دارند. هر چند مدرسه مسئولیت خطیری در زمینه تعلیم و تربیت فراگیران به عهده دارد لیکن مقصر دانستن معلمان در مورد مسائلی که جامعه در آن نقش عمده ای دارد، غیر واقعی است. با توجه به پایگاهی که آموزش در جامعه دارد و ضعف حمایت حرفه ای از معلمان می تواند در چالش های آموزش مؤثر باشد واقعیت این است که معلم نمی تواند در فضای عمومی جامعه که در آن غفلت و ناامیدی وجود دارد، معجزه بوجود آورد ولی باز هم معلم و مدرسه می توانند اهداف منطقی مبتنی بر درک از رسالت فرهنگی - اجتماعی شان و امکانات رشد کودکان را تحقق سازند، از جمله مواردی که در تقویت ارتباطات معلم و مدیریت او در کلاس نقش دارد عبارتند از:

- قبل از صحبت فرصتی مناسب برای تمرکز فکری و آرامش روحی فراگیر ایجاد شود.
- کلمات فصیح، محکم، واضح و روشن ادا شود.
- از حرکات دست و اندام و تغییر چهره و شیوه نگاه بهره گیری شود.
- معلمان با رشد تفکر و احساس هم دردی لازم با دانش آموز را داشته باشند و با تکیه بر شیوه های دانش آموز محوری آنها را در حل مسایل یاری دهند.
- معلمان به عنوان مدیر کلاس جهت ایجاد تعادل بین قبول واقعیت های موجود در مدارس و اهداف ایده آل بهترین عملکرد ممکن در کلاس را طراحی و سازماندهی نمایند.
- معلمان باید با توجه به نیازهای متناسب با رشد گروه سنی دانش آموزان به مدیریت در کلاس بپردازند در غیر این صورت با چالش های عمیق و گسترده ای روبرو خواهند شد.
- معلمان نباید بر مسائلی که خارج از کنترل مستقیم آنهاست انرژی خود را صرف نکنند و بر روی توانمند سازی خود دانش آموزان برای ایجاد محیط کلاسی مثبت و روابط بین فردی رضایتبخش تلاش نمایند.
- به آنان احترام بگذارند، صبور باشند، به حرف های آنها خوب گوش دهند و صادق و پر شور باشند.
- راهکارهای عملی جهت تقویت مدیریت کلاس و ارتباط با دانش آموز علاوه بر موارد فوق به منظور کنترل بهتر و ارتباط اثر بخش تر با فراگیر معلمان می توانند نکاتی چند را نیز مد نظر داشته باشند:

در کلاس درس انعطاف پذیر بوده و تلاش مجدانه ای را برای تحقق اهداف آموزشی به عمل آورند.

در کلاس درس قاطعیت داشته باشند و عادلانه عمل کنند و دلایل تصمیم گیری های خود را توضیح دهند.

بر سه محور کلیدی ارتباط، صداقت، عشق غیر انحصار طلبانه و همدلی آگاهی و تسلط کامل داشته باشند.

بر مطالب درسی تسلط داشته باشند و بر کنترل کیفی کلاس درس مسلط باشند.

به این باور رسیده باشند که دانش آموز توانمند کسی است که به کنترل درونی رسیده و قادر به کنترل رفتار و اعمالش می باشد.

در کلاس درس بر ارزش یابی های مستمر مبتنی بر مدیریت کیفی در رویکرد و فرآیند مدار که بیشتر به صورت کیفی است، تأکید نمایند.

در ارزش یابی های پیشرفت تحصیلی اصولی را چون سودمند بودن، ارایه باز خورد مثبت و تشویق دانش آموزان به مشارکت فعال در فرایند یاد دهی، همخوان و هماهنگ بودن با نحوه ی آموزش، دادن فرصت مجدد برای یاد گیری عادلانه، معقول بودن، دادن فرصت به فراگیر جهت شناخت وضعیت خود و ابعاد یاد گیری در سه حوزه شناختی، مهارتی - حرکتی و عاطفی را در نظر گیرند.

به دانش آموزان مسئولیت هایی را واگذار می کنند ، نظرات دانش آموزان را می پذیرند ، شنونده خوبی هستند به آنان اعتماد دارند.

محیطی سرشار از امنیت ، اعتماد متقابل و عزت نفس برای فراگیر فراهم کنند . نیاز به دانستن و مجهز شدن به اطلاعات روز را در خود تقویت کنند و سعی در دانستن و عمل کردن در مسیر تحقق اهداف آموزشی دارند.

در مدیریت زمان از طریق تهیه جداول زمانی (طرح درس) سالانه ، ماهانه ، هفتگی و روزانه تاکید داشته باشند . همواره سعی در بهبود ، توسعه و تقویت روابط انسانی خود با دیگران به ویژه با فراگیران دارند.

نتیجه گیری:

معلمان محترم سعی نمایند به دانش آموزان بیاموزند که هنگام سخن گفتن از زبان بدن مانند حالت صورت، حرکات بدن، حالت دست ها و.. استفاده کنند. هنگام صحبت بین آن چه می گویند و حرکت های بدن، هماهنگی وجود داشته باشد. در روابط اجتماعی در کلاس تدریس و مدرسه گاهی تعارض اتفاق می افتد و اجتناب از آن خیلی سخت است لیکن مدیریت و کنترل هیجانها براب ارتقای مهارت ارتباطی جنبه حیاتی دارد. تعارض ها در کلاس و مدرسه نباید منجر به این شود که معلمان دچار خشم و عصبانیت شوند ، زیرا خشم مانع درک درست معانی خواهد شد، پس در حین گوش دادن تلاش کنیم سکوت نماییم و با توجه به بیان و احساس دانش آموز موجب کنترل خشم در خود شویم. طبق یافته های این تحقیق اظهار همدلی عاملی برای نشان دادن مهارت ارتباطی است . اگر معلمان بتوانند احساساتشان را بهتر درک کنند و آنها را با دیگران در میان بگذارند، برای شان آسانتر خواهد بود که احساسات دیگران را بهتر درک کنند. رفتار همدلانه معلمان دلالت بر علاقه صمیمی نسبت به دانش آموزان دارد. این علاقه با سوالاتی درباره آنچه آنها انجام می دهند و تجربیات آنها شروع می شود. لذا ادامه سوالاتی مانند او اکنون چه احساسی دارد؟ چه چیزی او را خوشحال، غمگین، ناراحت، عصبانی، یا مغرور می کند؟ نشانه قوت مهارت همدلی برای معلمان خواهد بود . از مهارت های ایجاد ارتباط کلامی مؤثر رعایت ادب و حفظ احترام مخاطب است. بی احترامی و حرمت شکنی حتی در نحوه صدا زدن و یا هرگونه نگاه کردن حالت روانی را برای مخاطب به وجود می آورد که سخنان گوینده را نمی پذیرد بلکه آتش خشم و تنفر از گوینده را در درون وی به وجود می آورد. از این جهت رعایت ادب و احترام مخاطب حتی در مواردی که مخاطب پایبندی به آن را ندارد ضرورت می یابد. زیرا از مهارت های ارتباط کلامی مؤثر رعایت ادب و احترام به خصوص نسبت به کوچکترها می باشد. از این روی است که گفته می شود از مهارت های لازم در ارتباط کلامی مؤثر رعایت ادب و حفظ احترام مخاطب است. معلمان با توجه به نگرش ، دانش ، بینش و تصوراتشان از تعلیم و تربیت ، روشها ، اهداف آموزشی ، ساختار سازمان ، اقتدار و مفهوم مدیریت ، به کلاس درس به گونه ای خاص نگاه می کنند . به طور کلی مدیریت کلاس درس با توجه به نظریات کلاسیک ، روابط انسانی و یا سیستمی انجام می شود . بعضی از معلمان کلاس را یک ساختار رسمی با سلسله مراتب اقتدار در نظر می گیرند . این معلمان بر رعایت قواعد و مقررات ، نظم و انضباط دقیق ، استفاده از قدرت رسمی و انتقال مطالب درسی تأکید می کنند . معلمان معتقد به روابط انسانی ، کلاس درس را یک گروه اجتماعی تلقی می کنند و بر روابط دوستانه ، صادقانه و صمیمی تأکید می کنند و بیشتر از قدرت شخصی یعنی تخصص ، جذابیت و مرجعیت استفاده می کنند . معلمان معتقد به دیدگاه سیستمی کلاس را یک سیستم باز در نظر می گیرند که در کنش و واکنش با محیط بیرونی است . این گونه معلمان به ساختار رسمی و سازمان غیر رسمی هر دو توجه دارند . از انواع اقتدار با توجه به شرایط و اقتضای موقعیت استفاده می کنند . این معلمان کلاس درس را یک سیستم باز در نظر می گیرند و بر ایجاد ارتباط با اولیای دانش آموزان و درگیر نمودن آنها در تعلیم و تربیت فرزندانشان تأکید می کنند . هر کلاس درسی در اثر تعاملات معلم و شاگرد ، شاگردان با یکدیگر ، شیوه ی طراحی و سازماندهی ، شیوه های نظارت و کنترل و رهبری و ارزشیابی ، وضعیت و شرایط خاصی را به خود می گیرد که اصطلاحاً به آن جو سازمانی یا شخصیت کلاس درس می گویند . جو یادگیری در هر کلاسی ناشی از ادراک گروهی دانش آموزان و معلم است . این جو بر نگرشها و رفتار دانش آموزان و معلم تأثیر می گذارد . معلمان برای رابطه ی مثبت با دانش آموزان نیاز به تلاش و محرک دارند . معلمی که انتظارش روشن و با دانش آموزان مهربان بوده و

رابطه ای متقابل توأم با احترام با آنها دارد، در حال رهبری و مدیریت صحیح دانش آموزان است. مهربانی و توجه معلم نسبت به دانش آموزان باعث می شود که دانش آموزان انتظارات مربوط به رفتارهای متناسب از خود نشان دهند. معلمان در کلاس درس نیازی به سرد بودن و جدایی از دانش آموزان ندارد. رابطه ای مؤثر همراه با حسن تفاهم با دانش آموزان فضایی مثبت و مطلوب از کلاس درس را فراهم خواهد آورد.

منابع

1. Aghapour, M., Abolmaali Alhosseini, K., AsgharNezhadfarid, A. (2018). The Comparison of Effectiveness of Instruction of Coping Stress Strategies and Help-Seeking Strategies on Academic Adjustment in High School Girls. *Jiera*, 12(42), 39-58. (In Persian)
2. Alizadeh.s, Jouybari.A(2016). Teachers are motivated to study the relationship between communication skills in primary school in sixth grade four Tehran area. *Educational Administration Research*, 8(29), 31-42. (In Persian)
3. Ardalan, E., Hosseinchari M. (2010). Predicting academic adjustment based on communication skills: the mediation role of self-efficacy. *Educational Psychology*, 6(17), 1-32. (In Persian)
4. Badri, G. R., Nemati, S., Vahedi. S., & Taheri, A. (2019). Effectiveness of School-Based Model of Positive Psychological Interventions on Secondary Student's Academic Social and Behavioral Well-being. (In Persian)
5. Baezat F, Rahimi S. (2015), The effectiveness of communication skills training on medical students' self-efficiency and social well-being based on the Calgary-Cambridge model, *Nama Journal*, 3(2), 13-19.
6. Baezat F, Rahimi S. (2015), The effectiveness of communication skills training on medical students' self-efficiency and social well-being based on the Calgary-Cambridge model. *Journal of Educational studies and Evaluation*, 6(2), 12-19. (In Persian)
7. Baker, R. W., & Siryk, B. (1984). Measuring adjustment to college. *Journal of counseling psychology*, 31(2), 179.
8. Bahadori khosroshahi, J., Habibi Kaleybar, R. (2017). The Effectiveness of Communication Skills Training on Academic Motivation and Academic Adjustment of High School Students. *Journal of Instruction and Evaluation*, 10(39), 151-173. (In Persian)
9. Behroozi, N., moradi, M., hajiyakhchali, A., Alipour, S. (2018). Testing the model of causal relationship perceived social support and academic well-being components by mediating academic self-efficacy beliefs, academic self-esteem and academic stress in male students. , 9(33), 35-50. (In Persian)
10. Bryce, C. I., Alexander, B. L., Fraser, A. M., & Fabes, R. A. (2020). Dimensions of hope in adolescence: Relations to academic functioning and well-being. *Psychology in the Schools*, 57(2), 171-190.
11. Cheong, Y., Gauvain, M., & Palbusa, J. A. (2019). Communication with friends and the academic adjustment of first-and non-first-generation students in the first year of college. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 1521025119834253.
12. Cobb, B. T., Bowen, J. F., Pontiggia, L., Koffer, K. F., & Scholtz, J. M. (2019). Evaluation of an individualized vs non-specific standardized patient activity in improving communication skills amongst pharmacy students. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 11(6), 603-608.

13. , M., Moslemi, Z., & Mohammadi, S. D. (2017). The Relationship between Self-Directed Learning with Academic Adjustment and Academic Performances in Students in Qom University of Medical Sciences. Educational Development of Judishapur, 8(3), 260-274. (In Persian)
14. Hamedinasab, S., asgari, A. (2020). Investigate the relationship between academic optimism and achievement motivation with the mediating roles of high school studentsâ academic self-efficacy. Teaching and Learning Research, 15(2), 49-61. doi: 10.22070/tlr.2020.2528.